

ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ա. Ռ. ՈՂՋՈՒԹԵԱՆ

(Հարունակութիւն , տես 12 թիւ , 1871)

Սիղակ :

Բազում են պատճառք փոփոխելոյ որքանութեան և որակութեան միզին, որով կարի դժուարին է հաստատել զորոշ կանոն ուղղապէս դատելոյ զկարգանքիւր տեսակ ի նոցանէ :

Նարդել արձակումն միզին ունի զբազում օգուտս առողջութեան , զի փոսրէ ի մարմնոյ զպէսպէս ախտս , վասնորոյ հարկ է ըստ ամենայնի ջանալ պահել զայն արձակ , և յամենայնէ , որ ինչ արդեւու զայն , պարտ է ամենայն զգուշութեամբ ի բաց կալ :

Ի նստողական կեանս երկաթին ևս , կղկղանք և միզումն , յոյժ պակաս գրտանին , ուստի և յառաջ դան պէս պէս հիւանդութիւնք : Նշելն ի փափուկ և ջերմ անկողինս , չոր և ցամաք բնութեամբ կերակուրք , զօրաւոր և ջերմ ըմպելիք , այսինքն օղի , մադերա , պօրտօ , կարմիր գինի և այլն , անկասկած նուազեն զորքանութիւն միզին . և յաւէտ զգուշանալ պարտին այնոքիկ , որք ունին զխիճ կամ զքար յերկամունս և յերկուորիս :

Պահել զմէզն ընդ երկար՝ կարի վնասակար է . քանզի երկար մնալով ի փամփշտի՝ թողու անդ զթանձր և զաղտելի նիւթս , որ ասլա սակաւ առստկաւ քարանայ . և այս յաւէտ պատահի նստողական արուեստաւորաց և ուսումնասիրող անձանց , զորս բժշկել դժուարին է :

Եւ որ ստէպ միզէ չափազանց քանակութեամբ է ի սխտճառս ըմպելոյ

յաճախակի յոյժ թոյլ ջրային ըմպելիս , որպիսի են թէյ , շաքարաջուր , լիմոնաջուր , կամ բազմիցս ի կիր առնելոյ զալքարեան աղ և զայլ զղղիչ երիկաւմանց և հեղեղիչ արեան զնիւթս : Եւ այս անկարգ դրութիւն միզին նուազէ զմարմինն և պատճառ է զթորացաւութիւն , վասնորոյ պարտ է ի բաց կալ յամենայն ըմպելեաց , որ ունիցի բզզօրութիւն դրդելոյ զանցս միզական , և առնուլ պարտ է միշտ զանդացուցիչ կերակուրս և ըմպելիս , այսինքն կերակուրն իցէ մածուցական դալարիք , բրինձ սագու , և սաղափ եփեալ կաթամբ : Իսկ ըմպելին իցէ հիւթ բարկ և ի տոխպ պտղոց կամ ի դալարեաց :

Նաեւ ըստ չափու կարողութեան անձին առնուլ միշտ զկրթութիւն և ննջել միշտ ի վերայ կարծր մահճի , զի փափուկ անկողինն վնասակար է երիկամանց յոյժ :

Տեւմ և չոր օդն և ամենայն բրտանաբեր ինչ յոյժ օգտակար է այսմ հիւանդութեան :

Բարանք :

Նզգալի բրտունքն , որ թէ շարունակ թորէ ի մարմնոյ , է բարեպոյն քան զայլ արձակմունս կղկղանաց մարմնոյ , որ և է յոյժ օգտակար առողջութեան : Բանզի սակաւ հիւանդութիւնք կամ վնասակար ախտք երեւին ի մեզ , յորժամ այս թորումն մարմնոյ ընթանայ ըստ պատշաճի , բայց եթէ պատճառաւ իւրք արգելեալ լինիցի այն , կազմուած մեր փութով անկանիցի ընդ անկարգութեամբ :

Բայց զի որովհետեւ այս բազմաշահ արձակումն բրտանց մարմնոյ է այն պէս զգալի , որպէս զայլ արձակմունս ,

վասն որոյ և ոչ ըստ արժանւոյն խնա-
մարկի՝ կամ բնաւ ընդ մտադրու-
թեամբ անկանի, յորմէ և առանց
զգարոյ յառաջ գան ջերմն, հար-
բուղն, հազ, տենդ, յողացաւու-
թիւն և այլ հիւանդութիւնք:

Յաղագս այսորիկ փոխանակ ման-
րակրկիտ քննելոյ զբնութիւն բըր-
տանց, զնորին զանազանութիւն ի
ղանազան եղանակի, կլիմայի և ի կազ-
մուած մարդոյ, և այն, ջանասցուք
յառաջ բերել զպատճառսն, յորոց
արգելեալ լինի այն, և անդէն ցուց-
ցուք, թէ զիսորդ և որով պարտ է
ըստ ժամանակին զգուշանալ յիւրա-
քանչիւրոց ներգործութեանց, որք են
փոփոխութիւն եղանակի, թացեալ
հանգերձք, թացեալ ոռք, գիշերա-
յին օդ, փոփոխութիւն ցուրտ ե-
ղանակի ի ջերմ եղանակ, կամ ներ-
հակ սորին, զորոց խօսեսցուք կարգաւ:

Փոփոխութիւն եղանակի:

Այն ի գլխաւոր պատճառաց ար-
գելոյ զբրտունս կամ ըմբռնելոյ ի
հարբուղն, ի հազ, ի փողացաւու-
թիւն, ի ջերմ և ի սառնութիւն,
է փոփոխութիւն եղանակի: Վասնզի
ցրտութիւն կամ ջերմութիւն, թա-
ցութիւն կամ չորութիւն, ոչ մի-
այն են կարի զանազան ի զանազան
եղանակի, այլ և բազում անգամ փո-
խին ի միոյ սաստիկ եղանակէ առ
միւսն ի սակաւ աւուրս, նաեւ երբեմն
ի միում աւուր, որ յանպատրաս-
տից վնասէ առ ժամայն. վասն որոյ
բարեգոյն եղանակ ի բարեխառնել
զմարմինն՝ առ ի կարող լինիլ տանել
փոփոխութեան եղանակի, է յամե-
նայն աւուր ելանել արտաքոյ տան,
և առնուլ զկրթութիւն ի բաց օդի,
ըստ չափու կարողութեան մարմնոյ:

Թացեալ հանգերձք:

Այս միայն սառնութիւն թացեալ
հանգերձից արգելու զբրտունս, այլ
և մարմինն ըմբռնեալ ի խստութիւն
կամ ծծեալ զխոնաւութիւն զգեա-
տուցն՝ անկանի ի վտանգ մեծ, այ-
սինքն ի սաստիկ ջերմն, ի յողացա-
ւութիւն և յայլ մահաբեր հիւան-
դութիւնս: Յոյսմ վտանգաւոր դիպ-
ուածոյ չէ որ աղատ, ոչ պատանիք և
ոչ կորովի և քաջառողջ անձինք. վասն
որոյ հարկ է ամենեցուն զգուշանալ
յայսմ վտանգաւոր դիպուածոյ:

Իայց դժուարին է այս զգուշու-
թիւն այնոցիկ, որոց գործ և զբաղմունք
են արտաքոյ տան, և ինքեանք պարտա-
ւոր են միշտ ելանել ի տանէ, սակայն
եթէ փոյթ տարցին, հնար է նոցա
զդէմ ունիլ վտանգացն, այսինքն՝ ե-
թէ ոչ կարիցեն առ ժամայն փոխել
զթացեալ զգեստսն, հնար է նոցա
տալ զինքեանս պէսպէս շարժողու-
թեան մինչեւ ցամաքեսցին զգետոք
և մարմինն գտցէ զիւր առաջին նո-
րոգութիւն:

Թացութիւն ոսկոյ:

Թացութիւն ոտից բազում ան-
գամ պատճառէ զպէսպէս սաստիկ
հիւանդութիւնս, այսինքն ցաւ որո-
վայնի, բորբոքումն լանջաց և աղեաց,
խիթ աղեաց, ոտնաբութիւն, քոլե-
րայ և այլն:

Թէ և, որ սովոր է այսմ, ոչ այն-
չափ վնաս կրէ, բայց և հարկ է ըզ-
գուշանալ յատկապէս նոցա, որք են
փափկասուն և տկարամարմին, որոց
վնասէ կարի փութիլ: Այլ է աղատ
ի վնասուց և որ բոկ ոտիւք չըջի ի
վերայ խոնաւ գետնոյ յատկապէս յը-
ղի կին:

Պիլերային օդ :

Քրտունքն բազում անգամ արգելեալ լինի 'ի գիշերային օդոյ, յատկապէս յամառան եղանակի, յորմէ զգուշանալ պարտ է յոյժ. 'ի մթա նալ ջերմութոյն աւուրց առատ իջանեն ցողք և վտանգաւոր առնեն ըղգիշերային օդն: Եւ այս 'ի ջերմութեան առաւել վտանգաւոր է քան 'ի բարեխառն կլիմայ:

Եւ յոյս ցանկալի է ամենեցուն յոյժ, զինի ջերմ աւուր յերեկոյեան փոքր մի զովացուցանել զինքն չըջելով արտաքոյ տան 'ի բաց օդի. բայց ով որ ցանկայ առողջութեան իւրոյ, բարւոք է 'ի բաց կալ յայսմ բերկրալի վաշտութենէ. կամ եթէ չկարէ, մի ելցէ առանց վերարկուի և ծածկեալ ունելով զգլուխն յատկապէս 'ի լրաւանի:

Իրաւ է, զի ներգործութիւն երեկոյեան ցողոյ չէ այնչափ զգալի, բայց և ոչ է աներկիւղ 'ի վնասուց, վասնորոյ եթէ ճանապարհորդք, եթէ մշակք և բռնակիրք և եթէ այլ ծանր աշխատասէրք, որք ջերմութիւն աւուրն բարձին տքնութեամբ, պարտին զգուշանալ յոյժ 'ի գիշերային ցողոյ, որովհետեւ այսպիսիք առաւել քրտնին և մեծ ևս է վտանգ նոցա:

Եւ այս վտանգաւոր է յոյժ 'ի տեղիան, ուր գետինն տափարակ է և ճախնային, և ուր են ագարակք որիցոյ և ցանկ պէսպէս դալարեաց. զի արտաշնչութիւն գործընաց միացեալ ընդ օդոյ՝ վնասէ բնակչացն պէսպէս աստիւք և վտանգաւոր հիւանդութեամբ:

Եւ այս զգուշութիւն պարտ է ունիլ և վասն խոնաւութեան, սենեկի, անկողնոյ և բնակարանի, ուր հանապաղ նստին կամ գործեն:

Փոփոխութիւն ջերմ եղանակի առ ցորայ,
և 'ի ցրոյ առ ջերմ եղանակ:

Օտայցանէ արդէն խօսեցեալ եմք ուրեք ուրեք 'ի նախընթաց գլուխան և ցուցեալ եւս զվտանգան, յորոց ծագիլ ունին, ընդ նմին և զմիջոցան, առ 'ի զգուշանալ յայնց, զորոց կրկին խօսիլ աստ անգէպ համարիմ: Սիայն յաւարտ բանիս աւանդեմ ամենեցուն զայս պատուական խրատ, աւացեալ ուրումն ներհուն բժշկի վտան պահպանելոյ զառողջութիւնս: Սարգ, ասէ նա, որ վայելէ զբարեբանտիկ ողջութիւն, չէ պարտ միանգամայն հաստատել զինքն առ յատկացեալ կանոն ինչ կեցութեան, այլ պարտ է նմա ստէպ փոխել զայն, այսինքն երբեմն անցուցանել 'ի քաղաքի և երբեմն 'ի գիւղս, երբեմն 'ի յորս և 'ի զբօսանս, երբեմն 'ի ճանապարհորդութեան ծովու և ցամաքի, երբեմն տալ զինքն 'ի տքնութիւն և երբեմն 'ի հանգիստ, բայց առաւելապէս յանձնամարդ կրթութիւն:

Չէ պարտ նմա մերժել զտեսակս կերակրոյ, զորս հասարակութիւնն 'ի կիր առնու, և ոչ փոյթ տանիլ եթէ երբեմն շատ կերիցէ և երբեմն սակաւ, երբեմն ընդունիլ պարտ է զոք 'ի հացկերոյթ և երբեմն խորշիլ 'ի նմա նէ: Եւ ասէ նմա յաւուրն երկիցս ճաշել քան միանգամ և եթէ, զոր ինչ կարէ դիւրեաւ մարսել կերիցէ 'ի սրտէ և ասորժանօք, զի զղուանօք ուտել ինչ, կամ կարծիք անառողջ կերակրոյ՝ անկասկած վնասէ: Չէ պարտ նմա սատիկ տենչանօք զհետ լինիլ իգական սեռիցն և ոչ միանգամայն հրաժարիլ 'ի հաղորդութենէ նոցին:

Հուսկ ամենայնի պարտ է կանխաւ ամենայն խոհանարութեամբ

մտադիր լինիլ բարւոք և վայելուչ կե-
ցութեան, 'ի բաց կողով յամենայն
չափողանցութենէ, որով մնացէ ա-
ռողջութիւնն անեղծ և անսպական
և կարողութիւն կազմուածոյն յաւուր
հիւանդութեան՝ նմա օգնական ք :

ԴԺՈՒԱՐԱԲՈՅԺ ԵՒ ԱՆԻԺԱԿԵԼԻ
ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆԵՐ

Թէ և 'ի նախընթաց դործ մեր, 'ի
կարգադրութիւնս առողջութեան, 'ի
ղանազան գլուխս ծանուցեալ եղեն
պատճառք պէսպէս հիւանդութեանց
և միջոցք դեռ շանալոյ յայնց, սակայն
անհնար է, եթէ ամենայն որ 'ի բո-
լոր կեանս իւր կարիցէ հսկել ընդ դէմ
այնց ամենից վտանգաւոր պատճառաց
'ի պահպանել զառողջութիւն իւր :
Վասն որոյ հարկաւոր համարիմ յա-
ւելլուլ ընդ այնս քանի մի դժուա-
րաբոյժ և անբժշկելի հիւանդութիւ-
նքս, որք են .

Օրւաւական ախտ .

Բորբոք ստամոքսաց և փորստեաց .

Կոլերա մորբիւս .

Կարօտութիւն ախորժակի .

Լիտ թանկից կամ որովայնալու-
ծութեան .

Խիճ կամ քար յերիկամունս և
յերկուորիս .

Ըրիւնալուծութիւն որովայնի .

Գլխացաւութիւն .

Լճացաւութիւն .

Շնչարգելութիւն .

Կաթուած կամ անդամադժուութիւն .

Չղային տկարութիւնք .

Չրգողութիւն .

Դեղնութիւն .

Յօդայաւութիւն .

Եւ ընդհանուր ծանօթութիւն
վասն ջերմաստիճանից հանդերձ
ցուցանելով զորպիսութիւն իւրա-

քանիւր հիւանդութեան, զպատ-
ճառան, զնշան հիւանդութեան, զըզ-
գութեան իւր և զմիջոցան կամ զդեղ
դիւրեւոյ կամ բժշկելոյ հիւանդութե-
յոսսով զի որք ցանկան առողջու-
թեան իւրեանց, նախ՝ փոյթ տարցին
տալ միշտ քաջ դիտողութեան իւր-
եանց զայս դոյզն վաստակ մեր, և բո-
գութեանալ 'ի պատճառացն առ 'ի աղետ
մնալ յայնց ախտից : Եւ երկրորդ՝ ե-
թէ, Տէր մի արտայէ, մի և միւս եղա-
նակաւ ըմբռնեացի որ յայնս, ունի-
ցի 'ի ձեռն պատրաստ զկարգադրու-
թիւնսն նշանակեալ 'ի նոսին վարելոյ
զկեանս առ 'ի դիւրութիւն կամ 'ի
բժշկութիւն հիւանդութեան :

ԳԼՈՒԽ Ա .

Օրւաւական ախտ :

Եյս անտանելի ցաւ հիւծէ եւ
մաշէ զբոլոր մարմինն, պատճառեալ
'ի կեղալից սալարաց կամ 'ի վիրաց
թոքոյ, զոր անհնար է բժշկել :

Պատճառք :

Եյս ախտ յառաջ գայ 'ի հար-
բըղխային բորբոքմանէ լանջաց, յա-
պականեալ վարուց, 'ի բոսէ կամ 'ի
բորոյ, 'ի շնչարգելութենէ, 'ի յետս
դարձմանէ պիտակի կամ ծաղկի, 'ի
գաղղիական ախտէ, և այլն : Եւ պատ-
ճառի այն յանառողջ օդոյ, 'ի սառ-
տիկ բարկութենէ, յանհնարին թաղ-
ծութենէ մտաց, 'ի կարի պարապ-
մանէ խորաքնին և նորահնար առ-
ուեստից կամ գիտութեան, 'ի յան-
կարծակի դադարմանէ սովորական
արտաթորման, այսինքն՝ արեան թը-
թից, տեւատեսութեան, բթի, թա-

բախտյ զիրաց մօրթոյ և այն :

Այս և յանկարծակի փոխադրելոյ ՚ի ջերմ կլիմայէ առ ցուրտն . ՚ի փոխելոյ զջերմարար զգեստս առ նուրբ և օգտմունս և կամ առ այլ ինչ , որ արգելու զարտաշնչութիւն մարմնոյ :

Կարձեալ ուժգին երգեցողք , և որք պատճառեն զսաստիկ ճնշումն թորոյ , բազում անգամ են ընդունակ սոյն ակտի :

Այս և ՚ի զեղխութենէ , ՚ի գիշերի յերկար արթնութենէ , ՚ի յըմպելոյ անչափ ջերմ և զօրաւոր հեղուկաց , ՚ի նստողական կենաց , որոց կորացմամբ նստելով թորոյն , պատճառի այս ակտ , նաեւ ՚ի ցրտութենէ , ՚ի թացեալ ոտից կամ ՚ի զգեստուց , ՚ի խոնաւ անխղնոյ , յըմբռնմանէ ցրտութեան զինի յոյժ ջերմ լինելոյ մարմնոյն , ՚ի կծու աղեալ և համեմեալ մշտական կերակրոյ և յայնց՝ յորոց պատճառի սաստիկ բորբոք արեան :

Նշանք սոյն հիւանդութեան :

Այս հիւանդութիւն հասարակապէս սկսանի չոր հազիւ , որ գրեթէ տեւէ ամիսս ինչ : Ախտացեալն զգայ առաւել քան զսովորականն ջերմութիւն և զցաւ ՚ի կուրծս , առաւել եւս յորժամ առնէ զարժողութիւն ինչ :

Թուք նորա լինի աղահամ և երբեմն խառն ընդ արեան , ճաշակ նորա միշտ անախորժ և ծարաւ նորա սաստիկ , զարկ բազկոյն երբեմն և բազ , երբեմն թոյլ և երբեմն լի և խիտ : Այսորիկ են նշանք ՚ի սկիզբն այսր հիւանդութեան : Յետ որոյ հիւանդն սկսանի թքանիլ կանաչօտառն , սպիտակ կամ արիւննախառն թարախս և մարմինն նուաղի ՚ի ծիրական տենդէ կամ ՚ի հաշգղական քրք :

Ի

տանց , որք շարունակ տեւեն գիշեր և ցերեկ , մին ընդ երեկս և միւսըն ընդ առաւօտն : Առնումն որովայնի և արձակումն միզին բազում անգամ գժուարաւ կատարին , որով և հիւանդն նուաղի յոյժ :

Ատուռնք ձեռացն նշանաւոր իմն փորրկանան , եղնգուռն կորաթեքին առ վայր , և հեր գլխոյն սկսանի թափիլ :

Եւ այց յորժամ ոտքն և ձեռքն սկըտանին ուռիլ , թափի տմենայն զարւթիւն մարմնոյ նորա , ՚ի խոր անկանին ակուռն նորա , և ըմբռնի նա ՚ի սաստիկ ցրտութիւն , ահա մերձեալ է մահ նորա :

Օգոշ-Լիւն :

Ի յերեւիլ նշանաց այսր հիւանդութեան , եթէ հիւանդն բնակի ՚ի բազմամբոխ քաղաքի , կամ յայնպիսի տեղւոյ , որոյ շնչումն օդոյ չէ ազատ , հարկ է նմա առ ժամայն փոխել ըզբնակութիւն իւր առ տեղի ինչ արտաքոյ քաղաքի , ուր օդն շնչի ազատ և է բարեխառն և առողջարար , և յամենայն առաւօտու պարտ է առնուլ անդ գիրթութիւն , որչափ և կարող իցէ , որոյ բարեգոյնն է հեծանել ՚ի ձի . և եթէ զայս չկարէ առնել , ձեմեացէ ոտիւք կամ ելցէ կառօք և շրջեացէ փորք մի հեռագոյն :

Արկար ճանտպարհորդութիւն ծովու կամ ցամաքի է կարի բարեյաջող միջոց առողջութեան այսր հիւանդութեան . զի փոփոխութիւն զանազան տեղեաց և առարկայից և տեսարան բնութեան զբաղելով զմիտս նորա , մեծ գիւրութիւն տացէ վհատեող մտացն և լքեալ սրտին . միայն սպարտ է ամենայն արթնութեամբ զգուշանալ յըմբռնմանէ ցրտոյ , ՚ի թացեալ

2

զգեստուց, ՚ի խոնաւուտ անկողնոյ և ՚ի գիշերային օգոյ և այն :

Օր տեսակ կրթութեանց և իցէ, պարտ է առնել զայն յառաւօտու և ընդ երեկս, յորժամ ստամոքս նորա դատարկ է : զի յայլ ժամ աւուրն վնասակար է : Այսպիսի հիւանդ եթէ ոչ իշխեսցէ առնուլ երկար ճանապարհորդութիւն, կարէ երթալ ՚ի բարեխառն տեղի ինչ, ուր ոչ կարի ջերմ իցէ և ոչ կարի ցուրտ, և միասցէ անդ մինչեւ գոցէ զկատարեալ առողջութիւն : Արդ զկնի նշանակելոյ զպատշաճ զգուշութիւն օգոյ և կրթութեան, հարկ է և ըստ արժանեոյն առաջի առնել զգիտողութիւն կերակրոց և ըմպելեաց սոյն հիւանդի :

Այս հիւանդին չէ պարտ ուտել բնաւ զայնպիսի ինչ, որ իցէ ջերմաբնոյթ և դժուարամարս, և ըմպելիք նորա պարտ է լինիլ մեղմ և զովարար բնութեամբ : Օ ի ամենայն կերակուր, զոր այս հիւանդ ուտէ, պարտ է ունիլ զգորութիւն վտարելոյ զկծուութիւն հեղուկաց մարմնոյ, բայց և սննդարար իցէ և զօրացուցիչ հիւանդին, յորոց օգտակարագոյնքն են բանջարեղէն և կաթն, կամ լոկ կաթն որ է առաւել առողջ և սննդարար քան զամենայն կերակուրս :

Յոյժ օգտաւէտ է այս հիւանդութեան կաթն իշոյ, յաւուրն երիցըս կամ չորիցս անգամ ըմպելով, և յիւրաքանչիւր նուազ իբրեւ զչափ քառորդ սրուակի, ընդ կտոր մի հացի : Բայց եթէ ոչ գոցի կաթն իշոյ, կամ չիցէ այն հիւանդին հաճոյ ըմպել, բարեգոյն է առնուլ անեփ կաթըն կովու, և այս ըստ սրում առաւել ծանր է կամ դժուարամարս, պարտ է առնուլ զայն աստիճանաւ, այսինքն ՚ի փոքրէ սկսեալ առ չափաւ

ւորն, կամ խառնեսցէ ՚ինա հաւասարաչափ ջուր եփեալ դարւոյ :

Արից կամ գարի եփեալ կաթամբ, հասունացեալ պտուղք, խորովեալ կամ կաթամբ եփեալ, քաղցրաւենիք հատապտղոց, վարդի, շերի, կեռասի և այլն, են կարի պատշաճ կերակուր սոյն հիւանդին :

Առողջ օդ, պատշաճ կրթութիւն և յարմար կերակուր կայացեալ գլխաւորապէս ՚ի մեղմացուցիչ դարարիս և ՚ի կաթն, բազում անգամ ողջացուցանեն զայս հիւանդութիւն ՚ի նորոգ սկսանիլն : Բայց յորժամ երկարեալ է սոյն և յանփութութենէ ծանրացեալ, ամենայն ինչ անօգուտ է : Հարկ է և սրահել զմիտս սոյն հիւանդին խաղող և ուրախ քանդի այս հիւանդութիւն բազում անգամ պատճառի ՚ի սաստիկ թաղճութենէ մտաց, վասնորոյ նուազ, երգ, ուրախ միաբանութիւն և այլ զուարճալի զբօսանք մեծ օգուտ ընծայեն այսմ հիւանդութեան : Այս չէ պարտ թողուլ զայս հիւանդ միայնակ, զի տարակուսեալ նորա ընդ տրտմալի դրութիւն իւր, վատթարագոյնս առնէ զցաւն :

Նոյնպէս և պարտ է հիւանդին զգուշանալ ՚ի բարկութենէ եւ ՚ի բորբոքմանէ վախճոտական ախտից, ուրք առաւել քան զթոյն մահարար սկսիլն ներգործութիւն ՚ի վերայ սոյն հիւանդութեան :

Աւել զի, որովհետեւ այս հիւանդ ՚ի սկիզբն վնասնայ ՚ի սաստիկ չոր հազէ, բարւոք է պատրաստել զգիւրաւոր խառնուրդս միաչափ հիւթոյ լիւմոնի, մեղեր և օշարակի մեկունի : Եւրաքանչիւրոց չորս ոնս (ունկի) ամեալ ՚ի մաքուր աման ինչ և եղեալ ՚ի վերայ մեղմ հրոյ եփեսցի մինչեւ ՚ի թանձրանալն, և ապա ՚ի կիր առցէ զայն

յորժամ սկսանիցի հաղալ յիւրաքան-
չիւր նուաք մեծ դրգալ մի :

Նոյնպէս օչարակ նշոյ, ծաղկի
նարնջնոյ և կապալիէր, որք են յոյժ
օգուտ հազի և կազդուրիչ կրծոց, յու-
րոց առցէ հիւանդն զսոյն, որ առա-
ւել հաճոյ իցէ ըմպել կամ օգուտ
ընծայեսցէ ինքեան :

(Շարունակութիւն)

ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Կ. Պօլսոյ ազգային պարբերական
թերթերէն կը տեսնենք, որ Կրօնական
ժողովոյ (Նիդր-Բիւնը քերմ վիճաբա-
նութեան տեղի տուած է Ղզգային
Երեսփոխանական ժողովին մէջ : Թէ
ո՞ր եղերած է մինչեւ ցարգ վիճաբա-
նութեան արգիւնքն, ընտրուած է
արդեօք Կրօնական ժողովն, և ի՞նչ
եղանակաւ, այս մասին վախճանական
լուր չունինք տակաւին : Բայց խընդ-
բոյն կարեւորութիւնը կը ստիպէ ըզ-
մեղ հրապարակաւ յայտնել մեր հա-
մոզումն, եթէ ոչ Երեսփոխանական
ժողովի ներկայ վիճաբանութեանը
հասցնելու (որ գուցէ արդէն լրու-
տացած է), գէթ ապագային մէջ նը-
կատողութեան և խեղամտութեան ա-
ռատ նիւթ մատակարարելու համար :
Եւ այս աւելի համապատասխան է մեր
բուն նպատակին, որ է ճշմարտու-
թեանը միայն պատկանիլ և ոչ այս
ինչ կամ ոյն ինչ կուսակցութեան :

Այն (Ղզգային) սահմանադրութիւնը
Կրօնական ժողով մի կը ներկայացնէ
մեզ, անդամոց քանակութիւնը եւ
պարտուց սահմանը համառօտիւ գը-
ծելով : Բայց թէ համապատշաճ է

արդեօք այն Կրօնական ժողովի կազ-
մութիւնն մեր Հայաստանեայց Եկե-
ղեցւոյ վարչական ուժոյն, և ազգային
է արդեօք իւր ծնունդն, թէ օտարո-
տի, այս պարագաները մի առ մի պար-
զելու համար, հարկ է նախ մեր Եկե-
ղեցւոյ վարչական սկզբունքի յատուկ
նկարագիրը դիտել, և ապա նոյն նկա-
րագրով ամեն բան քննել և դատել :

Ինչհանրապէս խօսելով, ամեն
քրիստոնեայ ազգաց եկեղեցիներ, ոչ
այնքան վարդապետութեամբ, որչափ
վարչական սկզբունքով իրարմէ կը
տարբերին : Եւ վարչական սկզբունքը
խիստ և խիստ մեծ նշանակութիւն
ունի որ և իցէ եկեղեցւոյ քրիստոնե-
ական յառաջդիմութեան կամ յե-
տադիմութեան նկատմամբ, վասն զի,
ինչպէս քաղաքական, նոյնպէս և եկե-
ղեցական վարչութեան եղանակներն
մեծ ազդեցութիւն ունին ժողովրդոց
լուսաւորութեան, բարօրութեան և
վարուց ու բարուց վրայ : Տիեզերական
պատմութեան մէջ կը տեսնենք ար-
դէն՝ թէ ի՞նչ յեղյեղուկ վիճակի մէջ
կը ներկայանան մեզ քաղաքական վար-
չութեանց եղանակներն, մերթ նա-
հապետական, մերթ բռնապետական,
մերթ անկախ, մերթ սահմանեալ մի-
ապետական, մերթ հասարակապետա-
կան, այլովքն հանդերձ, և թէ քանի՞
քանի՞ յուղմունքներ և յեղաշրջու-
մներ պատճառած են և կը պատճառեն ըն-
կերական աշխարհի զանազան դասա-
կարգերուն մէջ : Ասկայն այս ամեն դը-
րութեանց և յեղափոխութեանց մէջ
ընդհանուր միտում մի կը նշմարու-
ակներեւ, որով բացառիկ արտօնու-
թիւններն օր աւուր կը վերնան և ժո-
ղովրդական վեհապետութեան տար-
րը նշանակութիւն կը ստանայ թէ
պատմութեան, թէ օրէնսդրութեանց
և թէ վարչական եղանակներու մէջ :